

OBSAH.

Předmluva str. III.

ÚVOD str. 1.—8.

§ 1. V čem pravá podstata člověka záleží: v práci, ve vědě, v umění, v mravnosti a zbožnosti? § 2. Člověk není bytostí rozumovou, jen rozumnou. § 3. Podrobnější toho doličení. Empirism a racionalism. § 4. Realism a idealism. § 5. Jak rozum podroben je slepým silám hybným, jak citům a snahám. § 6. Jak pro obmezenost svou lidský duch musí sobě vésti logicky a methodicky. Vědění přesné a nepřesné. — Jak rozhojněním a doplněním logiky tato práce vědě prospěje.

KNIHA PRVÁ.

TRÍDĚNÍ VĚD str. 9.—26.

§ 7. Pojem vědy. § 8. Potřeba klassifikace věd. Proč každá klassifikace věd je umělá. Zřejmost a jistota poznatků není náležitým principem klassifikačním; ani metoda. § 9. Vědy nejvhodněji člení se dle předmětů vědních. Dělbá práce. Millův seznam nejvyšších kategorií; náš seznam. Pětice nejvyšších kategorií věcných roze-
stupuje se v desatero kategorií vědních: matematika, mechanika, fysika, chemie, biologie, psychologie, sociologie; jazykozpyt; aesthetika; logika. § 10. Lišení věd abstraktných a konkrétných. Podstata tohoto třídění. Neurčitost v názvosloví. § 11. Další uru-
znění věd theoretických a praktických. § 12. Historický přídavek o nejhlavnějších klassifikacích věd. Věk starý. 1. Plato. (Speusipp. Xenokrates.) 2. Aristoteles, stará doba po něm a věk střední. 3. Nová doba. Baco. 4. Hobbes, Locke, Hume. 5. Komenský. 6. (d'Alembert.) Bentham. Ampère. Cournot. 7. Auguste Comte. 8. Herbert Spencer a jeho kritika Comteovy soustavy vědní. 9. Seznam novějších klassifikací věd. (Bain, Harms, de Roberty, Bourdeau, Puglia, Erdmann, Ratzel, Palacký.) 10. Závěrečná úvaha.

KNIHA DRUHÁ.

I. Oddíl.

POJEM SOUSTAVY VĚD str. 29.—33.

§ 13. Pojem soustavy věd. Jednota a jednotnost vědění v jednotnosti předmětu. Jednotnost metody. § 14. Věcná a methodická závislost. § 15. Poměr dvou věd co do učení a co do metody.

a předně o přímém a nepřímém poměru vědních předmětů. § 16. O metodologickém poměru věd. § 17. Podrobnější ustanovení o poměru věd dle klasifikace jejich. § 18. Historický význam věcného a methodického poměru věd.

II. Oddíl.

POJEM STUPNICE VĚD str. 34.—39.

§ 19. Pojem stupnice věd abstraktných dle Comtea. § 20. Kritika Comteovy stupnice. Hlavní chyba tkví v Comteově fenomenalismu. Musíme stanovit dvě stupnice, jednu mathematicko-přírodovědnou a druhou duchovědnou. Poměr obou stupnic. § 21. Proč jen sedmero abstraktných věd patří do stupnice. § 22. Vlastnosti stupnice logické a historické dle Comtea. § 23. My vlastností těch přijímáme. Psychologický výklad historického významu stupnice věd. Plynoucí z toho význam paedagogický. § 24. Objasnění historického významu stupnice. § 25. Platí-li vlastnosti stupnice i pro části jednotlivých věd.

KNIHA TŘETÍ.

SOUSTAVA VĚD SPECIALNÝCH str. 41.

I. Oddíl.

SOUSTAVA VĚD THEORET. A PŘEDNĚ ABSTRAKTNÝCH.

A. Vědy ve stupnici str. 43.

§ 26. Jakým způsobem teď skutečná soustava věd podrobněji se má vyložit.

1. Matematika str. 43.—52.

§ 27. Předmět a úkol matematiky. § 28. Její metoda. Apriornost matematiky: pojem a priori. § 29. Soustava poznatků mathematických a lišení matematiky praktické od theoretické, abstraktné od konkrétné (arithmetiky a geometrie). [Části matematiky.] § 30. Místo matematiky v soustavě věd: formalnost (podkladnost) matematiky. § 31. Matematika a logika. § 32. Náčrt vývoje ducha mathematického. § 33. Filosofická hodnota matematiky.

2. Mechanika str. 52.—56.

§ 34. Definice mechaniky. § 35. Hlavní metody mechaniky. Její apriornost. § 36. Soustava poznatků mechanicých. Mechanika praktická, abstraktná a konkrétná. § 37. Místo mechaniky v soustavě věd. § 38. Vývoj mechaniky. § 39. Filosofická hodnota mechaniky.

3. Fysika str. 56.—60.

§ 40. Pojem a úkol fysiky. § 41. Methoda fysiky. Fysika je po výtce vědou induktivnou. Experiment vědecký. Hypothese. § 42. Soustava poznatků fysikalných. Fysika praktická, abstraktná, konkrétná. § 43. Místo fysiky v soustavě věd. § 44. Vývoj fysiky. § 45. Filosofická hodnota fysiky.

4. Chemie str. 60.—63.

§ 46. Předmět a úkol chemie. Chemie jako samostatná věda od fyziky a mechaniky se různí. § 47. Hlavní metody chemické. Mluva a značky chemické. § 48. Soustava poznatků chemických. Chemie praktická, abstraktná a konkrétná. § 49. Místo chemie v soustavě věd. § 50. Vývoj chemie. § 51. Filosofická hodnota chemie.

5. Biologie str. 63.—69.

§ 52. Pojem biologie jako samostatné vědy. § 53. Methoda biologie. Srovnávání, třídění, stupňování. § 54. Soustava věd biologických. Praktická biologie (medicina), abstraktná, konkrétná. § 55. Místo biologie v soustavě věd. § 56. Vývoj biologie. § 57. Filosofická hodnota biologie.

6. Psychologie str. 69.—80.

§ 58. Stupnice duchovnědná. Učlankování věd duchových posud chatrnější jest než učlankování věd přírodních a příčiny toho: splyvavost jevů duševních. Nutnost náležitěho třídění duchozpytu. § 59. Psychologie vědou o jevech duševních a o duši. Záhada o duši nepatří do „metafyziky“. Zákony o koexistenci a posloupnosti jevů duševních. § 60. Methoda psychologie. Pozorování vlastních projevů duševních a cizích. Methoda srovnavací. Indukce a dedukce. Analogie. Popis. Opis. Hypothese. § 61. Soustava poznatků psychologických. Praktická, abstraktná, konkrétná psychologie. O konkrétné psychologii zvláště. § 62. Místo psychologie v soustavě věd a přede vším o poměru psychologie a biologie neboli o poměru stupnice věd mathematicko-přírodních ku vědám duchovým. § 63. Historický vývoj psychologie. § 64. Filosofická hodnota psychologie.

7. Sociologie str. 80.—103.

§ 65. Pojem sociologie. Sociologická statika a dynamika a jejich úkol. Různé názvy sociologie. Samostatnost sociologie a její oprávněnost. § 66. Methoda sociologie po výtece je srovnavací. Srovnání statické. Srovnání dynamické: historická filiace. Historická methoda, neboli methoda obráceně deduktivná. Methoda statického stupňování. (Přežitky.) Sociologický výklad vždy vyžaduje psychologického ověření. Studium sociologie má hlavní posilu v pozorování a zpytování přítomnosti. Sociologická experimentace. Hypothese sociologické. Nutnost dělby práce v sociologii a potřeba monografického studia. § 67. O soustavě poznatků sociologických. Sociologická statika a dynamika. Části sociologie dle Milla (národní hospodářství a politická ethologie) nesprávně jsou stanoveny. Příčina toho nezdaru. Praktická sociologie neboli politika. Pojem sociologie konkrétné a důkaz, že sociologie jest abstraktnou vědou a že jí tedy odpovídá konkrétná sociologie. Konkrétná sociologie: ethnologie (ethnografie), (anthropologie), národní hospodářství, státní právo (všeobecné), statistika (demografie); historie. Pojem

historie v pravdě vědecké. Dějiny všeobecné a specialné. Dějiny kulturní. Jak historik vědecky se má připravovati: i historie vyžaduje odbornictví. § 68. Místo sociologie v soustavě věd. § 69. Vývoj sociologie. § 70. Filosofická hodnota sociologie.

B. Vědy mimo stupnici str. 104.

§ 71. Proč jazykozpyt, aesthetika a logika jsou mimo stupnici.

8. Jazykozpyt.

(Jazykověda a mluvnice.) . . . str. 104.—109.

§ 72. Předmětem jazykozpytu je řeč a písmo. Jazykozpyt výkládající podstatu a vývoj řeči a písma zakládá se na fyziologii, psychologii a sociologii a užívá v celku method těchto věd, hlavně historické. Aesthetika a jazykozpyt. § 73. Jazykozpyt vedle sociologie a historie vědou je samostatnou. Kritika učení Paulova o částech jazykozpytu a jeho místa v soustavě věd. Jazykozpyt praktický a theoretický; abstraktný = jazykověda a konkrétný = jazykopis (mluvnice). § 74. O methodě jazykozpytu a zvláště mluvnice. (Srovnávací metoda.) § 75. Vývoj jazykozpytu. § 76. Filosofická hodnota jazykozpytu.

9. Aesthetika str. 110.—113.

§ 77. Pojem a metoda empirické aesthetiky. § 78. Soustava poznatkův aesthetických. Aesthetika praktická, abstraktná a konkrétná. (Stupnice disciplin aesthetických.) § 79. Místo aesthetiky v soustavě věd. § 80. Vývoj aesthetiky. § 81. Filosofická hodnota aesthetického vzdělání.

10. Logika str. 113.—123.

§ 82. Pojem a definice logiky. Její metoda. § 83. Soustava poznatků logických. (Je logika uměním?) Logika praktická a její úkol. Logika abstraktná. Noetika (theorie poznání) není samostatnou vědou, jen částí logiky abstraktné. § 84. Konkrétná logika. Pojem a úkol konkrétné logiky. (Není totožná s tak zvanou užitou logikou.) § 84. Místo logiky v soustavě věd. § 86. Vývoj logiky abstraktné. § 87. Stručný náčrt dějin konkrétné logiky. § 88. Filosofická hodnota logiky (abstraktné i) konkrétné.

II. Oddíl.

NĚKTERÉ IDEE O SOUSTAVĚ VĚD KONKRETNÝCH.

str. 124.—131.

§ 89. Pojem konkrétných věd. Vědy abstraktné jsou vlastně vědami jen zatímními, pravými vědami jsou konkrétné. § 90. Methoda věd konkrétných a specialně poměr jejich ku vědám abstraktným. Konkrétné vědy na abstraktných jsou založeny a co to značí. Konkrétné vědy nejsou úplně závislé na abstraktných. § 91. Zdali na vzájem abstraktné vědy nějak závislé jsou na konkrétných. § 92. Konkrétné vědy vyvíjejí se historicky po abstraktných.

§ 93. Vzájemný poměr věd konkrétných. Závislost věcná a methodická. § 94. Třídění věd konkrétných. Počet věd konkrétných. Odpovídá-li každé abstraktné vědě dotyčná věda konkrétná? Vědy všeobecné a specialné. Smysl tohoto třídění. § 95. Soustava věd konkrétných. Stupnice vesměrných jednotlivin a věd jim odpovídajících. § 96. Poměr věd konkrétných a praktických. § 97. Filosofická hodnota věd konkrétných.

III. Oddíl.

NĚKTERÉ IDEE O SOUSTAVĚ VĚD PRAKTICKÝCH.

str. 132.—137.

§ 98. Pojem věd praktických. Jejich vzájemný poměr ku vědám theoretickým, konkrétným a abstraktným. § 99. Třídění a soustava věd praktických. Stupnici účelů spravuje se věcná a logická vzájemnost věd praktických. § 100. O dokonalé a harmonické správě životní poučuje praktická věda o životních úkolech: ethika (neboli teleologie). Místo ethiky v soustavě věd praktických. § 101. Jsou-li mezi vědami theoretickými a praktickými vědy prostředičné. Comte o Mongeově deskriptivné geometrii. § 102. Vývoj věd a škol praktických. Technické školy, realky a školy průmyslové. Školy odpovídati mají přirozené soustavě věd. Konkrétná logika vůdcem politiky vychovavací a vyučovací. § 103. Filosofická hodnota věd praktických vůbec a ethiky zvlášť.

IV. Oddíl.

VĚDY USTAVENÉ HISTORICKY A UMĚLE. . str. 138.

§ 104. Třídění věd principy historickými a umělymi. (Filologie a theologie.)

Filologie str. 138.—145.

§ 105. Pojem a třídění filologie. Názory filologů. Kritika jejich. § 106. Vývoj klassické filologie. Význam řecko-římské osvěty pro dobu naši a specialně pro školství. Filologie a školství. Školství budoucnosti. § 107. Podstata filologie a její metoda. Místo filologie v přirozené soustavě věd. Filologie a duchozpyt. Filologie a filosofie. § 108. Filosofická hodnota filologie.

KNIHA ČTVRTÁ.

POJEM FILOSOFIE (= METAFYSIKY).

FILOSOFIE A VĚDY . . . str. 149.—167.

I.

A.

§ 109. Nesnáze, určití přesně, jakou filosofie jest vědou vedle věd specialných. Přílišnou dělbu vědecké práce určení pojmu filosofie stává se naléhavým úkolem časovým. Vědy duchové nejsou filosofii. Dohodnutí o tom, že název „filosofie“ totožný je s názvem „metafysika“. Tříděním věd pojem a obsah filosofie nejlépe vyniká. § 110. Filosofie vedle věd specialných samostatnou

vědou býti může zvláštním předmětem. Má-li předmět týž, nějakým jiným principem se ustavuje. Liší se v obou případech kvalitou poznání? Liší se vůbec methodou nebo konečně jestě jiným principem? Snad ani samostatnou vědou není? § 111. Kritika hlavnějších pojmů filosofie a předně mínění, že filosofie má svůj zvláštní předmět. Aristotelova metafysika. Kritika. Pojem vědy o jsoucnu jako jsoucnu. Je-li (přirozená) theologie samostatnou vědou. Historická cena Aristotelovy metafysiky. § 112. Kantova kritika čistého rozumu je pochybena neurčitostí pojmu a priori. Noetika není filosofií. § 113. Mystické definice metafysiky jako vědy o absolutnu, neviditelnou a p. § 114. Kritika názorů, že filosofie má týž předmět, který mají vědy specialné, a předně náhled, že filosofie s vědami je totožná. Filosofie za předmět má vesmír celkový a je proto logickým souborem všech věd. Pro nemožnost, aby člověk jeden obsáhnul všechny vědy specialné, lišiti musíme specialisty filosofické a nefilosofické. Specialista a filosof. § 115. Filosofie, ač má týž předmět jako vědy specialné, je samostatnou vědou. Baconova prima philosophia značí rozhodný pokrok k filosofii moderné. § 116. Comteova pozitivná filosofie prvou je filosofií soustavně založenou na vědách specialných. Hlavní omyl Comteův v tom tkví, že filosofii od odbornictví odlučoval. § 117. Jestli filosofie spracovává látku, skytanou vědami specialnými. Filosofie jakožto neškodná propaedeutika odborníků. § 118. Filosofie nemůže se lišiti od věd ani methodou ani kvalitou poznatkův. § 119. Názory, dle nichž filosofie ustavuje se ze příčin a důvodů praktických. Názor, že filosofie vůbec vědou není.

B.

§ 120. Vlastní vymezení pojmu filosofie. Filosofie jako jednotný názor o světě. Důležitost jednotného názoru pro theorii a praxi individua a společnosti. § 121. Filosofie vědecká nemůže býti úplná. Příčiny toho. Filosofie vědecká musí býti odborným věděním. § 122. Dělbá, specialisace a organisace práce vědecké. Organisace logická a věcná = filosofická. § 123. Jak se dá vědecká filosofie dosahovati, resp. zdokonalovati: a) využitkování času vůbec a zlepšení studijních a pracovních method; b) reformace škol vyšších a vysokých; c) rozumnější a srozumitelnější psaní se strany vědců (popularisace věd a vzdělávání encyklopaedické) a t. p. § 124. Diletantism a filosofie. § 125. Které skupiny věd a které vědy specialné nejvíce jsou způsobilé k utvoření přesně vědeckého názoru filosofického. Vědy, theoretické a praktické, abstraktné a konkrétné, posouzené s toho stanoviska. § 126. Psychologie nejlépe sjednocuje vědy v soustavný celek filosofický. Pravidlo to platí vědám abstraktným i konkrétným. § 127. Dotvrzení toho pravidla kritikou náhledu Comteova, že ve vědecké filosofii sociologie má míti převahu. Psychologie podává nám právě lidské hledíště, potřebné pro filosofické jednocení našich vědomostí. Úkol konkrétné logiky. § 128. Resumé. Definice vědecké filosofie. Filosofie jako všeobecná axiomatika.

Přídavek.

NÁVRH, JAK SOSNOVATI ÚPLNOU SOUSTAVU VĚDECKÉ
FILOSOFIE str. 163.

§ 129. Nějaká akademie vědcův-odborníků — akademie věd —
měla by spracovati trest všech věd v jednotnou soustavu filosofickou.

II.

FILOSOFIE A THEOLOGIE. (VĚDA A NÁBOŽENSTVÍ.
VÝVOJ DUCHA VĚDECKÉHO) str. 169.—176.

§ 130. Náboženství, vlastně theologie, podává vedle filosofie úplný názor světový. Názory ty dnes se vylučují. § 131. Vznik zbožnosti. Zbožnost může se pojití nejen k theologii, ale i k filosofii; možnost filosofického náboženství. § 132. Rozdíl náboženského a filosofického názoru světového se stanoviska statického; § 133. se stanoviska historického. Katolicism naproti protestantismu a filosofii. § 134. Sociologický výklad poměru filosofie a náboženství. Mythický a vědecký výklad světa. Theorie vývoje ducha lidského. Člověčenstvo z původního anthropomorfismu pokračuje ku vědecké přesnosti. Vědecký vývoj počíná matematikou. Sociologický význam matematiky, mechaniky a apriorných poznatků. Konečné vysvětlení zákona vývoje věd: proč člověčenstvo počalo vědami abstraktnými, teprve později konkrétnými, a napřed přírodními a po nich duchovými. Budoucí smír mythu a filosofie. § 135. Jak dle předchozí theorie logický poměr theologie k filosofii se ustavuje. Theologie pozitivná vědou je historicky ustavenou a co to značí. Jak filosof chovati se má k náboženství.

III.

NÁČRT VÝVOJE DUCHA FILOSOFICKÉHO str. 177.—187.

§ 136. Vědecká filosofie a mythus u Řekův a Římanů. Platonism a Aristotelism a jejich význam ve vývoji ducha vědeckého. § 137. Věk střední a recepce Platonismu a Aristotelismu. Světodějný význam katolicismu. § 138. Reformace, humanism a renaissance. Nové hnutí filosofické a vědecké. Protestantism a katolicism a jejich poměr ku vědecké filosofii. § 139. Proti filosofii ustálené katolicismem (a protestantismem) v době nové vědy odborné se vzpírají. Odbornictví vědecké vyžaduje novou filosofii vědeckou. Filosofický úkol naší doby. § 140. Vývoj moderného ducha vědeckého ve vědách abstraktných. Ustálení přesné metody vědecké v matematice, ve přírodopytu a konečně v duchozpytu. § 141. Vývoj filosofie v údobí vědecké specialisace. Filosofie stará a nová. Význam Humeův pro filosofii vědeckou. Comteova pozitivná filosofie prvním pokusem o filosofii vědeckou. § 142. Úkol moderné filosofie vědecké po stránce theoretické a praktické.

Index jmen str. 189.
Index věcí str. 191.